

УДК 159: 658.3.07

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-2-292

Крамаренко І.С., доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри менеджменту

<https://orcid.org/0000-0002-0417-0918>

irinamk86@gmail.com

**Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова**

Козаченко Л.А., кандидат економічних наук, доцент, доцент

кафедри обліку та оподаткування

<https://orcid.org/0000-0003-3645-4066>

kozachenko15@ukr.net

Миколаївський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Метою написання статті є процес формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19. Наведено динаміку сальдо прямих іноземних інвестицій. Проаналізовано інструменти прямих іноземних інвестицій в Україну в умовах пандемії COVID-19. Наведено основні проблеми, що стримують формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії. Визначено напрями підвищення ефективності процесів формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, прямі інвестиції, формування, пандемія COVID-19

Постановка проблеми. В умовах пандемії Covid-19 формування інвестиційного потенціалу відбувається в обмежених ресурсах. Реальний сектор економіки отримав значні збитки своєї діяльності від карантинних обмежень. Окрім внутрішніх резервів формування інвестиційного потенціалу, приток прямих іноземних інвестицій також в умовах пандемії мав від'ємне значення. Саме тому, аналіз сучасного стану та обґрунтування напрямів формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження інвестиційної привабливості та формування потенціалу в

умовах пандемії присвячені наукові праці багатьох вчених, таких як: Вдовічен А.А., Вдовічена О.Г., Гук О. В., Коржов Є. О., Компанець К.А., Литвиненко Н.П., Литвишко Л.О., Рябуха М.С. та багато інших [1-11]. Не дивлячись на велике коло дослідників, сучасні умови формування інвестиційного потенціалу, що відбуваються під дією коронавірусної інфекції, вимагають інноваційних підходів до удосконалення механізмів, політики та принципів відповідно до викликів. А тому, дослідження особливостей формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є процес формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу досліджень. Колектив авторів зазначають, що «На нинішній день, інвестиційний клімат, що склався в нашій країні, не стимулює залучення прямих інвестицій, збільшення внутрішнього інвестування у пріоритетні галузі господарства, посилення міжнародних відносин, ще й пандемія COVID-19 також внесла свої корективи у стан національної економіки. Для відновлення довіри іноземних інвесторів Україні перш за все потрібно мінімізувати свої боргові зобов'язання, сконцентрувати зусилля на своїх конкурентних перевагах (кваліфікована робоча сила, географічне положення, розвинені сільськогосподарські галузі, висока вища освіта тощо) і посприяти розвитку інноваційної діяльності» [1, с.386].

Литвиненко Н.П. та Штогрін К.В вважають, що «Одним із найбільш радикальних чинників стала пандемія COVID-19, яка характеризується негативним впливом на світову глобалізацію, діяльність БНП та рух прямих іноземних інвестицій. COVID-19 змусив БНП трансформувати підходи до тактичного та стратегічного управління, управління людськими ресурсами, взаємодії з державою та регуляторними органами щодо забезпечення стабільності ланцюгів постачання, прискорення роботизації виробництва, диверсифікації ланцюгів створення доданої вартості та цифровізації виробництва. Зазначається, що інвестиційні стратегії будуть розвиватися у напрямках рещоризації, диверсифікації, регіоналізації та реплікації». Динаміка сальдо прямих іноземних інвестицій за час пандемії наведено на рис. 1. За даним Національного банку України сальдо прямих іноземних інвестицій починаючи з I кварталу 2018 року та II кварталу 2020 року має від'ємне значення за принципом спрямованості, окрім (IV кварталу 2018 року, позитивне сальдо 247 млн дол США за рахунок відтоку прямих іноземних інвестицій із України). Необхідно констатувати,

що динаміка прямих іноземних інвестицій має негативну тенденцію в Україні та під час пандемії тільки погіршилась.

Рис. 1. Динаміка сальдо прямих іноземних інвестицій, млн дол США

Джерело: згруповано авторами за даними [3]

Ряд карантинних обмежень, що стримували розвиток реального сектору економіки привів показав найбільший приплив прямих іноземних інвестицій у II кварталі 2019 року на 1374 млн дол США, у III кварталі 2019 року 1975 млн дол США. Поступовий вихід із карантинних обмежень привів до зменшення прямих іноземних інвестицій в Україну у IV кварталі 2019 року на суму 920 млн дол США. В цілому необхідно відмітити у I кварталі 2020 році позитивне сальдо прямих іноземних інвестицій на суму 1560 млн дол США за рахунок відтоку прямих іноземних інвестицій із України. Інструменти прямих іноземних інвестицій в Україну в умовах пандемії COVID-19 наведено в табл. 1. Основними інструментами прямих іноземних інвестицій в Україну є зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами та боргові інструменти. Однак найбільшу питому вагу у структурі займають зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами майже 96-98%. Погоджуємося з думкою Гука О. В. та Коржова Є. О., що «Показники чистих прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2020 році в Україні найгірші за останні 20 років. Пандемія COVID-19 нашкодила економікам країн всього світу, і Україна не стала винятком. Прямі іноземні інвестиції становили з мінусом -868,2 млн.дол.США, оскільки обсяги прямих іноземних інвестицій значно зменшилися (обсяг відтоку ПІІ значно перевищує обсяг притоку). Найвищий відтік інвестицій був у сфері «промисловості» – майже 1,3 млрд доларів, зокрема недоотримало

інвестицій переробна промисловість – 1,3 млрд доларів, а також «оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» недоотримала 181,1 млн доларів США. Сфера «освіта» також мала від’ємне значення – 1,5 млн доларів США. Позитивне значення прямих інвестицій спостерігалось у сферу «фінансова та страхова діяльність» - +289, 1 млн доларів; «інформація та телекомунікація» - + 172 млн доларів та «професійна, наукова та технічна діяльність» - 118,5 млн доларів» [4].

Таблиця 1

Інструменти прямих іноземних інвестицій в Україну в умовах пандемії COVID-19 [3]

	2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
В Україну	943	1 374	1 975	1 568	- 1 549	1 255	- 49	308
Інструменти участі в капіталі	935	1 259	1 536	1 179	- 1 499	1 237	- 113	647
1.1 Зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами	935	1 259	1 536	1 179	- 1 499	1 237	- 113	647
1.1.1 Інструменти участі в капіталі, крім реінвестування доходів	336	425	122	776	283	187	4	286
1.1.2 Реінвестування доходів*	599	834	1 414	403	-1 782	1 050	-117	361
2 Боргові інструменти	8	115	439	389	-50	18	64	- 339
2.1 Вимоги до прямих іноземних інвесторів	-56	121	10	-102	102	20	129	29
кредити	-	-	-	-	-	2	4	-
торгові кредити (дебіторська заборгованість)	- 56	121	10	- 102	102	18	125	29
2.2 Зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами	- 48	236	449	287	52	38	193	- 310
кредити	218	123	342	527	-81	-73	210	- 56
торгові кредити (кредиторська заборгованість)	- 266	113	107	- 240	133	111	- 17	- 254

Компанець К.А., Литвишко Л.О. та Артемчук В.О. зазначають «Інноваційне стратегічне управління дає змогу підприємству виживати у складних умовах, що відбуваються під час пандемії COVID-19. В умовах жорсткої ситуації на ринку, що швидко змінюється, дуже важливо не тільки зосереджувати увагу на внутрішньому стані підприємства, а й розробляти довгострокову стратегію, що дала б їм змогу встигати за змінами, що відбуваються у зовнішньому середовищі» [5, с.83].

Вдовічен А.А., Вдовічена О.Г. та Боднараш І.І. вважають, що важливим умовами стимулювання інвестиційної діяльності: «запровадження стимулів для підвищення інвестиційного попиту шляхом перенесення строку сплати податку на прибуток; зниження ставки податку на додану вартість для підприємств сектору розміщення та харчування; запровадження «зеленого коридору» для непродовольчого сектору економіки; пільгових кредитів для бізнесу на придбання обладнання; надання можливості для малих та середніх підприємств зняти обмеження на перенесення та розтермінування збитків; запровадження поступового стимулювання інвестиційної активності (зокрема через оновлення та модернізацію основних засобів) й запровадження стимулювального методу нарахування бонусної амортизації, що сприятиме пришвидшенню оновлення виробничих потужностей. Варто зазначити, що світові експерти активно обговорюють альтернативи карантинним обмеженням, які б мінімізували ризики поширення вірусу за менших економічних втрат. За доступності інформації, яка пояснює ризики і допомагає приймати обґрунтовані рішення, урядам світу (у тому числі України) буде все складніше поспішати на незнання, «фактор шоку» або вдаватися до маніпуляцій. Якщо урядові обмеження не будуть обґрунтованими, пропорційними до заявленої мети або якщо вони будуть введені на дискримінаційних основах за відсутності прозорості комунікації, українському урядові буде важко уникнути позовів від іноземних інвесторів» [6, с.83].

Отже, на нашу думку, для підвищення ефективності процесів формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19 потребує:

- розроблення комплексної інвестиційної стратегії та ефективних організаційно-економічних механізмів їх реалізації, забезпечених відповідними нормативно-правовими актами відповідно до вимог пандемії щодо стимулювання інвестиційної діяльності із застосуванням інструментів пільг;

- реалізації ряду реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та зниження інвестиційних ризиків;
- активізації та раціоналізації державної інвестиційної діяльності у пріоритетних сферах національного розвитку;
- удосконалення механізмів функціонування фінансового ринку та фондової біржі;
- формування механізмів активного залучення банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ в реальні інвестиційні проекти.

Висновки. Проведений аналіз показав, що динаміка прямих іноземних інвестицій має негативну тенденцію в Україні та під час пандемії тільки погіршилась. Ряд карантинних обмежень, що стримували розвиток реального сектору економіки привів показав найбільшій притоки прямих іноземних інвестицій у II кварталі 2019 року на 1374 млн дол США та у III кварталі 2019 року 1975 млн дол США. Поступовий вихід із карантинних обмежень привів до зменшення прямих іноземних інвестицій в Україну в IV кварталі 2019 року на суму 920 млн дол США. Визначено, що основними інструментами прямих іноземних інвестицій в Україну є зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами та боргові інструменти. Аналіз показав, що найбільшу питому вагу у структурі займають зобов'язання перед прямими іноземними інвесторами майже 96-98%%. Обґрунтовано, що підвищення ефективності процесів формування інвестиційного потенціалу в умовах пандемії COVID-19 потребує: розроблення комплексної інвестиційної стратегії та ефективних організаційно-економічних механізмів їх реалізації, забезпечених відповідними нормативно-правовими актами відповідно до вимог пандемії щодо стимулювання інвестиційної діяльності із застосуванням інструментів пільг; реалізації ряду реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та зниження інвестиційних ризиків; активізації та раціоналізації державної інвестиційної діяльності у пріоритетних сферах національного розвитку; удосконалення механізмів функціонування фінансового ринку та фондової біржі; формування механізмів активного залучення банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ в реальні інвестиційні проекти.

Бібліографічний список

1. Гриценко Л. Л., Захаркін О. О., Дехтяр Н. А., Шамкало К. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 3 (38). С. 379-289

2. Литвиненко Н.П., Штогрін К.В. Чинники впливу на інвестиційні стратегії БНП у сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Випуск 65. С.18-28
3. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5>
4. Гук О. В., Коржов Є. О. Прямі іноземні інвестиції: сучасні тенденції. URL: [file:///C:/users/c900~1/appdata/local/temp/231793-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%96-529649-1-10-20210517-1\(1\).pdf](file:///C:/users/c900~1/appdata/local/temp/231793-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%96-529649-1-10-20210517-1(1).pdf)
5. Компанець К.А., Литвишко Л.О., Артемчук В.О. Особливості інноваційного стратегічного управління підприємствами під час пандемії Covid-19. *Інтелект XXI*. 2021. №1. С.82-86
6. Вдовічен А.А., Вдовічена О.Г. та Боднараш І.І. Особливості інвестування в умовах пандемії. *Економіка та управління національним господарством*. 2020. Випуск IV (80). С.21-33
7. Крамаренко І.С. Формування та розвиток регіонального інвестиційного потенціалу в умовах структурних трансформацій економіки: теорія, методологія та практика. Миколаїв: ФОП Швець ВМ, 2019. 356 с.
8. Крамаренко І.С. Стан інвестиційної діяльності України в умовах економічної нестабільності. *Економіка і суспільство*. 2016. №2. С.107-113
9. Рябуха М.С. Вплив інвестиційної діяльності на поліпшення інноваційного клімату в сільському господарстві / М.С. Рябуха // *Вісник ХНАУ*. № 5 / Харк. нац. аграр. ун-т. -Харків. - 2009. С.258-267.
10. Пономарьова М. С., Мещеряков В. Є. Вплив інвестування на інноваційний розвиток підприємства // *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. - 2021. - № 1. - С. 339-348.
11. Оболенська Т.Є. Формування та реалізація потенціалу торговельної інтеграції / Т.Є. Оболенська, І.С. Каленюк, О.М. Яценко, М.С. Пономарьова // *Вісник ХНАУ. Серія "Економічні науки"* : зб. наук. пр. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. - Харків : ХНАУ, 2020. - № 3. - С. 251-263

References

1. Hrytsenko L. L., Zakharkin O. O., Dekhtyar N. A., Shamkalo K. YU. Otsinka investytsiynoyi pryvablyvosti Ukrayiny. Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii i praktyky. 2021. № 3 (38). S. 379-289

2. Lytvynenko N.P., Shtohrin K.V. Chynnyky vplyvu na investytsiyni stratehiyi BNP u suchasnykh umovakh. Prychornomors'ki ekonomichni studiyi. 2021. Vypusk 65. S.18-28

3. Natsional'nyy bank Ukrayiny URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5>

4. Huk O. V., Korzhov YE. O. Pryami inozemni investytsiyi: suchasni tendentsiyi. URL: [file:///C:/Users/C900~1/AppData/Local/Temp/231793-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-529649-1-10-20210517-1\(1\).pdf](file:///C:/Users/C900~1/AppData/Local/Temp/231793-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-529649-1-10-20210517-1(1).pdf)

5. Kompanets' K.A., Lytvyshko L.O., Artemchuk V.O. Osoblyvosti innovatsiynoho stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvamy pid chas pandemiyi Sovid-19. Intelekt KHKHI. 2021. №1. S.82-86

6. Vdovichen A.A., Vdovichena O.H. ta Bodnarash I.I. Osoblyvosti investuvannya v umovakh pandemiyi. Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom. 2020. Vypusk IV (80). S.21-33

7. Kramarenko I.S. Formuvannya ta rozvytok rehional'noho investytsiynoho potentsialu v umovakh strukturnykh transformatsiy ekonomiky: teoriya, metodolohiya ta praktyka. Mykolayiv: FOP Shvets' VM, 2019. 356 s.

8. Kramarenko I.S. Stan investytsiynoyi diyal'nosti Ukrayiny v umovakh ekonomichnoyi nestabil'nosti. Ekonomika i suspil'stvo. 2016. №2. S.107-113

9. Ryabukha M.S. Vplyv investytsiynoyi diyal'nosti na polipshennya innovatsiynoho klimatu v sil's'komu hospodarstvi / M.S. Ryabukha // Visnyk KHNAU. № 5 / Khark. nats. ahrar. un-t. -Kharkiv. - 2009. S.258-267.

10. Ponomar'ova M. S., Meshcheryakov V. YE. Vplyv investuvannya na innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstva // Visnyk KHNAU. Seriya : Ekonomichni nauky. - 2021. - № 1. - S. 339-348.

11. Obolens'ka T.YE. Formuvannya ta realizatsiya potentsialu torhovel'noyi intehratsiyi / T.YE. Obolens'ka, I.S. Kalenyuk, O.M. Yatsenko, M.S. Ponomar'ova // Visnyk KHNAU. Seriya "Ekonomichni nauky" : zb. nauk. pr. / Khark. nats. ahrar. un-t im. V.V. Dokuchayeva. - Kharkiv : KHNAU, 2020. - № 3. - S. 251-263

Крамаренко И.С., Козаченко Л.А. Формирование инвестиционного потенциала в условиях пандемии COVID-19 Целью написания статьи есть процесс формирования инвестиционного потенциала в условиях пандемии COVID-19. Приведена динамика сальдо прямых иностранных инвестиций. Проанализированы инструменты прямых иностранных инвестиций в Украину в условиях пандемии COVID-19. Приведены основные проблемы, сдерживающие формирование

инвестиционного потенциала в условиях пандемии. Определены направления повышения эффективности процессов формирования инвестиционного потенциала в условиях пандемии COVID-19.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, прямые инвестиции, формирование, пандемия COVID-19

Kramarenko I.S., Kozachenko L.A. Formation of investment potential in the conditions of the COWID-19 pandemic. The purpose of writing this article is the process of formation of investment potential in the conditions of the COWID-19 pandemic. The dynamics of the balance of foreign direct investment is given. The instruments of foreign direct investment in Ukraine in the conditions of the COVID-19 pandemic are analyzed. The analysis showed that the dynamics of foreign direct investment has a negative trend in Ukraine and during the pandemic only worsened. A number of quarantine restrictions that hindered the development of the real sector of the economy led to the largest inflows of foreign direct investment in the second quarter of 2019 at 1374 million US dollars and in the third quarter of 2019 1975 million US dollars. The analysis showed that the largest share in the structure is occupied by liabilities to foreign direct investors, almost 96-98 %. The main problems that hinder the formation of investment potential in a pandemic are presented. The directions of increase of efficiency of processes of formation of investment potential in the conditions of pandemic COVID-19 are defined. It is substantiated that increasing the efficiency of investment potential formation processes in the COVID-19 pandemic requires: development of a comprehensive investment strategy and effective organizational and economic mechanisms for their implementation, provided by relevant regulations in accordance with pandemic requirements to stimulate investment activities using benefits instruments; implementation of a number of reforms aimed at improving the investment climate and reducing investment risks; intensification and rationalization of state investment activity in priority areas of national development; improving the mechanisms of the financial market and the stock exchange; formation of mechanisms for active involvement of the banking sector and non-banking financial institutions in real investment projects.

Key words: investment potential, direct investments, formation, COVID-19 pandemic